

Petrus Musaeus Franciscus Elers

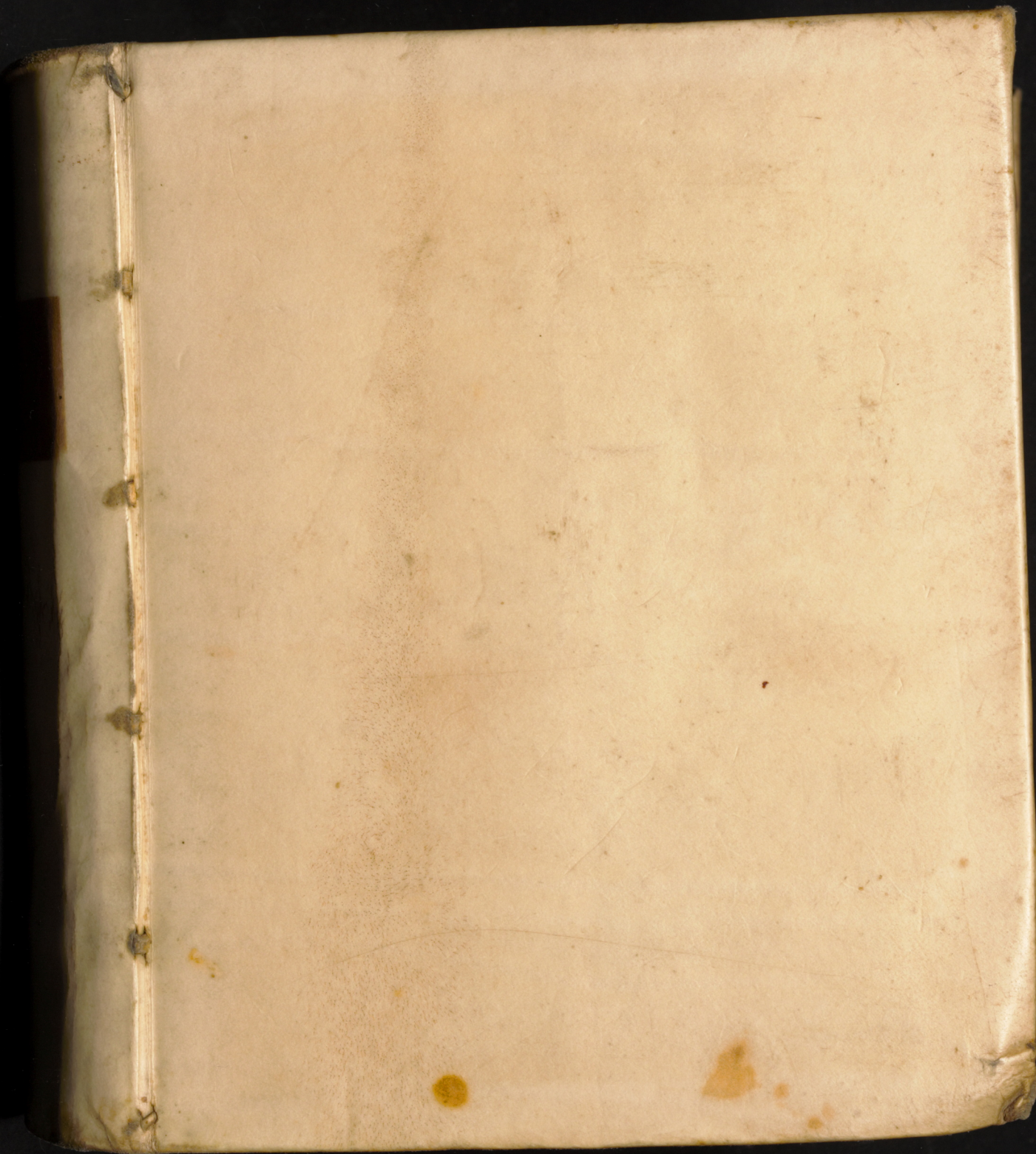
Dissertatio moralis De Jure in Genere, Et In Specie De Jure Naturae; Cuius Theses Supremo Numine Annuente,

Rintellii: Vidua Luciana, 1659

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn786522704>

Druck Freier Zugang

52 b. 6.

Pr. a - 2 380 p

A - 58

A - 12

Pr. 119 p

A - 2

a - 8

110 p

20 p

A - 2

167 p 7nd

19 p

92 p

Pr. 32 p

A - 2

A - 12

A - 7

34 p

A - 2

56 p

A - 2

A - 2

A - 2

A - 2

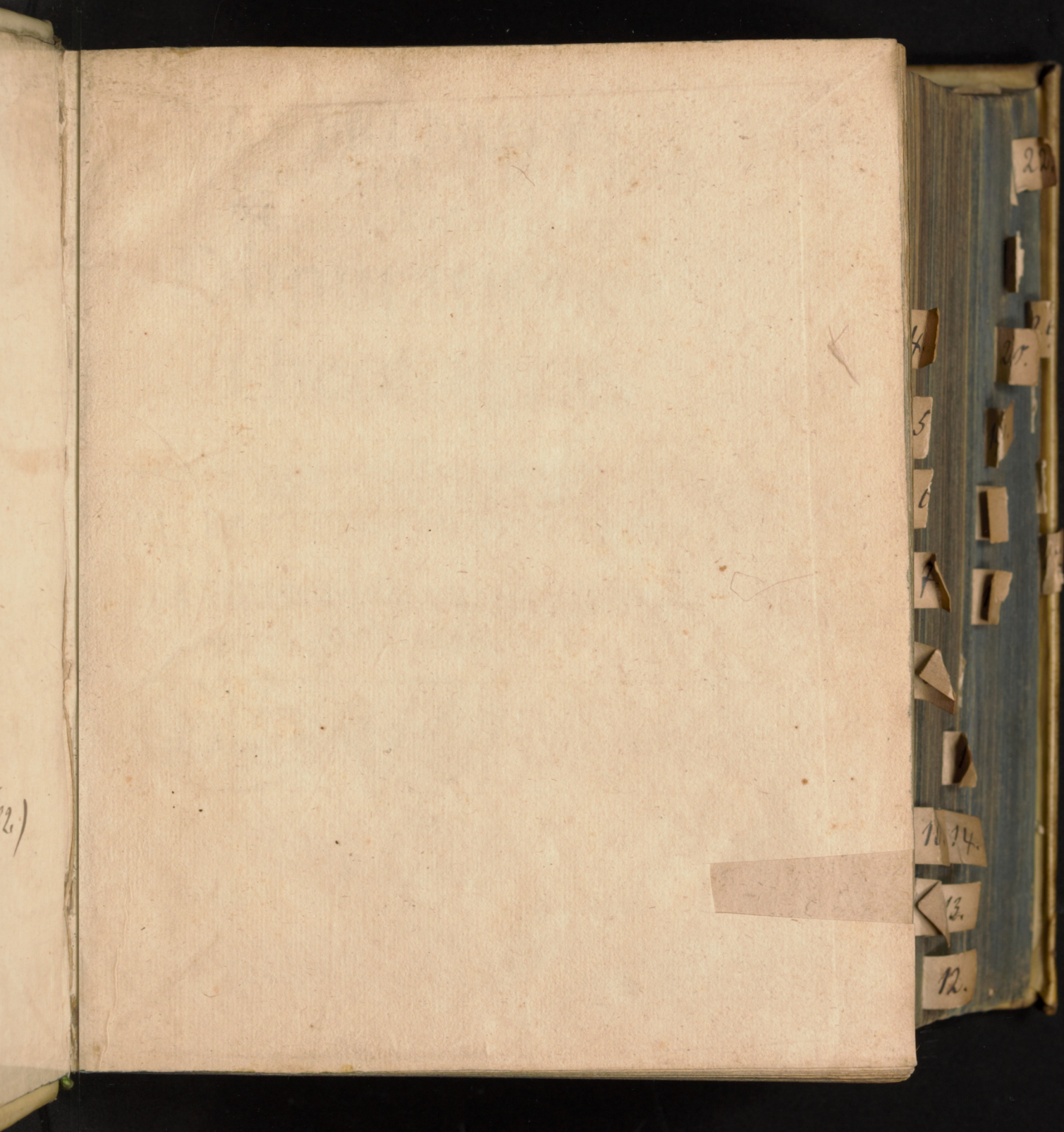
A - 2

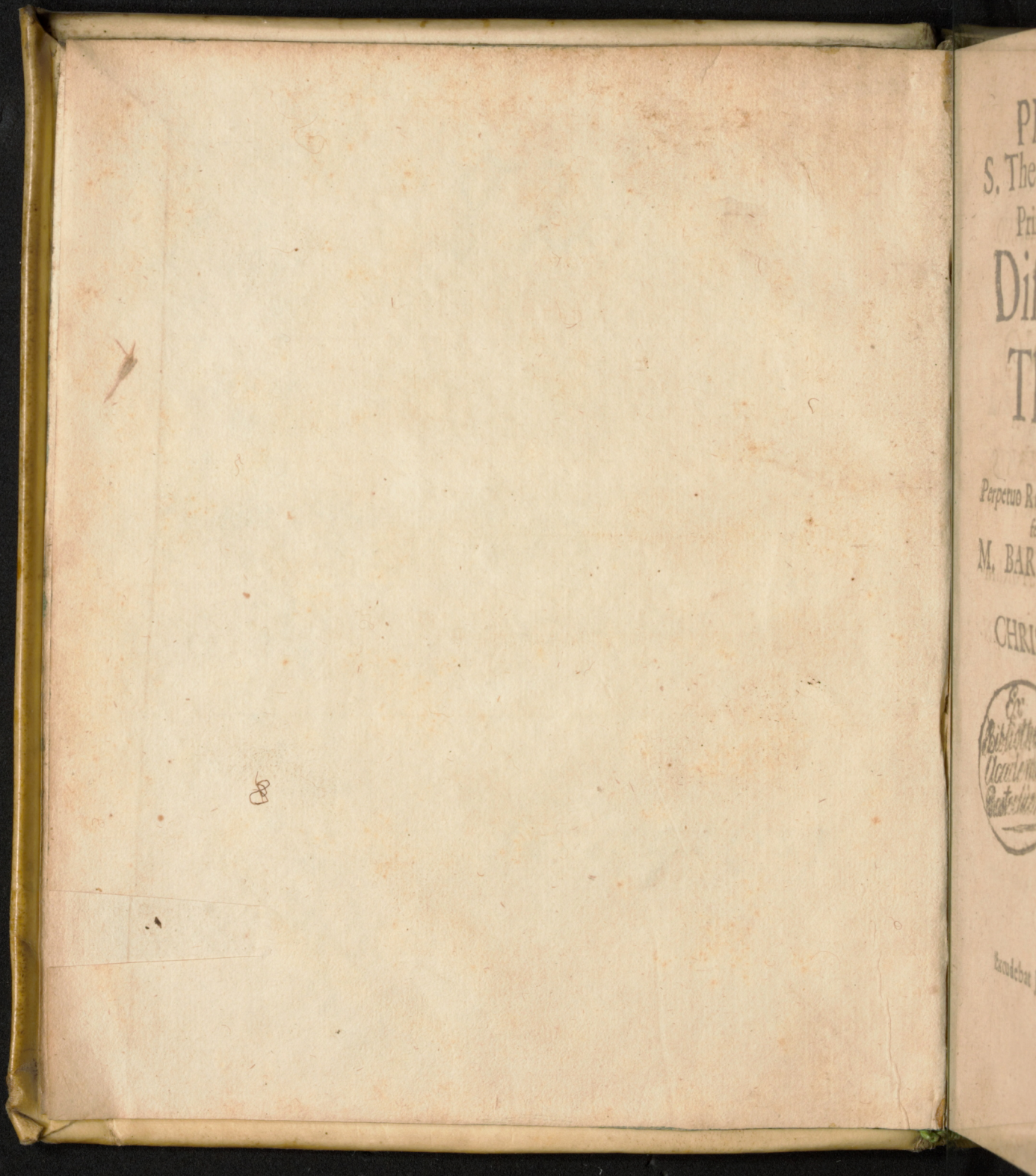
A - 2

82.

313

Fa-1092 (82.)

8

Dissertatio moralis
De Jure in Genere,

ET IN SPECIE
De Jure Naturæ;

Cujus Theses

Supremo Numine Annuente,

SUB PRÆSIDIO

Petri Musæi, S.S. Th. Doct.

ejusque ac Philosoph. Prof. ordinarii

Dn. Præceptoris, Patroni ac Hospitis sui omni observantia
ætatem devenerandi,

Publicè defendendas suscipiet

FRANCISCUS Elers/
Brunsuigius.

Addièm XXVIII. Martii.

RINTELII, Ex Officina Viduæ Lucianæ.
Anno 1659.

T H E S E S
De Jure in Genere

Et in Specie
De Jure Naturæ.

HUS, ut est in persona, quæ jure agit, est legitima & libera ad aliquid agendum potestas, quæ Græcis ἐξουσία dicitur, v.g. potestas vivendi de sumtu Ecclesiæ, quam sibi asserit Paulus I. Corinth. IX, IV.

2. Huic opponitur moralis necessitas, qua quis ita ad aliquid agendum adstringitur, ut non agere, injustum sit ac peccatum. De hac loquitur Paulus I. c. v. XVI. ubi ait: *Etenim si evangelizem, non est, quod glorier: Necessitas enim mihi incumbit. Væ autem mihi, nisi evangelizem.*

3. Non autem peccant, qui de jure suo cedunt, sed interdum agunt laudabilius, ut est I. Cor. VII. 38.

4. Objectum si spectes, omne jus vel *in personam*, vel *circum res* est. Res Aristoteles *χρόματα* appellat, πάντα ὄσων ἢ ἀξία νομίσματα μετρεῖται. I. IV. Eth. c. I.

5. Jus *in personam* est, quæ alteri in alterum ex utriusque statu ac conditione competit potestas, v.g. patri in filium, domino in servum, marito in uxorem. Habet quidem etiam jus servus, ut pro perpetuis operis alimenta à domino & alia ad vitam necessaria accipiat: & filius, ut liberalius, quam servus, alatur atque educetur: sed neutrum jus *in personam* est.

A

6. Res

6. Res aliqua duplici jure ad nos pertinet: vel quia *nostra* jam est, sive penes nos ejus sit possessio, sive minus; vel quia ex facto nobis ab altero *debetur*, sive alias sit res nostra, sive fuerit, sive ne quidem fuerit.

7. Res nostra est vel secundum *substantiam*, & quia omnibus nostris usibus devincta; vel secundum *accidentia*, ut quia nostrâ tantum in possessione est, vel nobis servitute, vel pignore obligata est. Aristoteles ferè κτήματα appellat.

8. Factum, ex quo aliquid nobis ab altero debetur, idem συνάλλαγμα dicit, idque facit duplex, ἐύσιον & ἀνόσιον. Alterum est mutua *conventio*, ut emtio, venditio, commodarum, depositum &c. Alterum verò *delictum*, idque vel *clandestinum*, ut furtum, adulteriũ, vel *violentum*, ut flagellatio, mors, rapina. Vide plura apud ipsum I. V. Eth. c. V.

9. Effectus utriusque juris est, ut nisi obtineamus, quod nostrum est, aut nobis debetur, id persequamur in judicio. Unde Aristoteles judicem jus animatum appellat, tanquam qui justitia correctiva suum cuique tribuat. I. V. Eth. c. VII.

10. Idem autem est jus, quo res est nostra aut nobis debetur, & quo eam persequimur in judicio.

11. Cum persona nihil nobis ex facto debet, sed tantum rem nostram possidet; tum nullâ in personam intentatâ querelâ, rem nostram esse intendimus. Cum verò nobis aut nostrâ causâ aliquid ex facto debet, tum de persona ipsâ conquerimur, vel quod paciscendo nos circumvenerit, vel quod pactum non servet, vel quod moram faciat, vel quod delicto damnum dederit. Vide *Arist. l. c.*

12. Jus ita pro potestate morali sumtum est fundamentum, ex quo & termino resultat ratio, quâ *alteri cum altero jus esse* dicimus.

13. Ali-

13. Aliud autem est jus *in alterum*, aliud cum *altero*. Domino est jus in servum, patri in filium, sed non cum servo, non cum filio, neque huic cum illo, nisi καθ' ὁμοιότητα, ut docet Arist. *l.V. Eth. cap. X.*

14. Circa rem nostram nobis indefinitè jus est cum omnibus, ne prohibeant re nostrâ uti, aut ne admoniti possessione detineant. Atque ita etiam domino jus est tum cum aliis, ne prohibeant servo uti vel detineant, tum cum ipso servo, ne dominicam in se potestatem neget, quam dominus perinde ut quamvis aliam rem suam sibi meritò adserit.

15. Circa rem debitam nobis determinatè jus est cum hoc vel illo, qui vel mutua conventionem vel delicto ad dandum aliquid aut faciendum aut nostrâ causâ patiendū sese obstrinxit.

16. A personis jus transfertur ad id, quod jure fit aut fieri potest. Quatenus à persona jure agente procedit, idem est, quod *licitum*, quod scholastici *negative* justum appellant. Quatenus verò à persona jure obstricta oritur, est id, quod alteri ab altero fieri est debitum; quod scholasticis justum *positive*, Græcis δίκαιον dicitur.

17. Etsi autem δίκαιον sive justum, tum juste factum, quod Aristoteli vocatur δίκαιον πράγμα, tum quod fieri debitum est, sive fiat aut factum sit, sive minus, complectitur; Jus tamen apud Latinos fere posteriori sensu, quo objectum justitiæ est, accipitur.

18. Jus etiam sumitur, ut est regula actionum justarum. Quo sensu plus est, quàm objectum justitiæ, quia simul includit actum intellectus, quo id, quod alteri ab altero est debitum, proponitur voluntati & repræsentatur.

19. Ulterius jus sub ratione regulæ, etsi latius quam lex patet, identidem tamen pro lege accipitur, & apud Aristotelem

4

in jus naturale & legitimum dispescitur. Hujus tota essentia in lege consistit, quia seclusa lege, non est jus aut justum, sed plane indifferens. Illud autem naturam rectum vel justum est, sed consequenter à voluntate Dei jubentis aut vetantis vim legis nanciscitur.

20. Dicitur autem est jus naturæ, vel quia ductu luminis naturæ est cognitum, seclusa omni sanctione humanâ, imò speciali quoque Dei revelatione; vel quia circa ea versatur, quæ suapte natura sunt bona vel mala, debita vel illicita.

21. Dari hujusmodi aliquod jus, non tantum politiores, sed barbaræ etiam & efferae gentes agnoverunt. Hinc Aristoteles lib. I. Rhet. XIII. ait: *Est enim quoddam, quod augurantur omnes, naturam commune justum & injustum, etiamsi nulla societas invicem sit, nullaque pactio, ut Sophoclis Antigone videtur dicere, justum esse, interdictum sepelire Polynicem, quasi natura sit id justum. Non et enim id nunc, & heri, sed semper fuit. Et nemo scit unde ejus ortus sit. Et ut Empedocles dicit de non interficiendo quod animatum est: id n. non quibusdam quidem justum est, quibusdam verò non justum, sed hoc quidem omnium legitimum perque latum aethera, omnibus in partibus extensum est, perque ingentem splendorem.* Et Cicero lib. I. de legibus scribit: *Nihil est profecto prestabilius, quam planè intelligi nos ad justitiam esse natos, neque opinione, sed naturam constitutum esse jus.*

21. Fundamentum ejus est, *objecti cum appetitu rationali convenientia vel disconvenientia naturalis.* Omnia enim bonum aliquod appetunt, teste præter experientiam Aristotele lib. I. Eth. c. I. lib. X. II. & I. I. End. cap. ult. Et quod cujusque naturæ est conveniens, id bonum ejus est. Ita corpori conveniens est sanitas, oculis visus, plantis nutritio. Et in universum omnia, quæ cognoscendi vi carent, ad bonum sibi proprium naturali quadam inclinatione feruntur. Ergo & animalibus ac maximè hominibus

minibus aliquid naturā bonum vel malum esse necessum est,
quod ex æquo appetant, vel averfentur.

22. In quantum unumquodque homo sibi convenire vel
non convenire cognoscit, in tantum etiam appetit vel averfa-
tur. Pro duplici itaque cognoscendi vi geminum quoque ap-
petitum habet; alterum cum bestiis brutis communem, quo
in ea fertur, quæ sensibus grata sunt, & quæ molesta, averfatur;
alterum rationalem & sibi proprium, liberam videlicet volun-
tatem, qua expetit, quæ rectæ rationi probantur, & quæ non
probantur, fugit.

23. Rationi ex naturā suā conveniens est verum, tam theo-
reticum, quàm practicum. Quemadmodum scilicet quare o-
culo visus sit conveniens, nulla alia reddi potest ratio, quàm
quia hujusmodi est proportio oculi ad visum, & quia oculus
naturā ad videndum est factus: ita aptissima & naturalis est
proportio rationis sive intellectus ad verum, quā verum, adeò
ut non possit magis falsis adfentiri, quæ quidem falsa esse nõ-
rit, quam oculus, illuminato aere, non percipere ac discerne-
re colores: cum per naturam quoque ad id facta sit & ordi-
nata ratio, ut assentiatur vero, & falsis dissentiat.

24. Sed & liberæ voluntati ex natura sua conveniens vel
disconveniens est, quicquid practicè verum vel falsum est; non
quidem sub conrepu veri vel falsi, sed ut omnia, quæ sub ap-
petitum cadunt, sub ratione boni vel mali. Quod ipsum inde
morale appellamus, quia rectæ rationi probatur vel non pro-
barur. Naturalis n. & convenientissima, atq; evidens est pro-
portio voluntatis ad bonū morale, ut est tale bonum, h. e. ut est
bonū rectæ rationi consentaneū: Idq; eò maximè quòd volun-
tas nostra est appetitio rationalis, cujus natura & essentia est hu-
jusmodi, ut nisi affectu vel vitio aliquo sit præpeditio, appetat &

A 3

pro

Morale-

10.

14.

13.

12.

prosequatur, quod practicè rationi consentaneum. Hujusmodi sunt v.g. *Deum esse colendum, parentes esse honorandos;* quæ nisi ratio vera esse judicaret; voluntas ut convenientia sibi atque adeo moraliter bona neutiquam prosequeretur. E contrario voluntatis ad malum morale, hoc est, id, quod rectæ rationi est dissentaneum, nulla est proportio, nisi quod absurdissimum, rationi quoque convenire dicas, ut falsis assentiatur. Neque enim malum est moraliter, nisi quod practicè falsum. Hinc bene Aristoteles l. II. *Eu. l. c. X. Vult naturâ quidem (voluntas) bonum; præter naturam, & ex mentis quadam eversione malum.*

25. De recta ratione, quid sit, & quibus potissimum competat, disputari hodiè & controverti solet, idque eo potissimum, quòd sapientissimi etiam de rebus agendis vel fugiendis diversum sentiunt: Sicut aliud Platoni, aliud Aristoteli de bonorum communitate visum est: Ut aliorum sapientum opiniones varias de rebus aliis omittam. Quod si autem daretur recta ratio, illa una & eadem esset in omnibus, & maxime in sapientes caderet.

26. At enim nullâ difficultate, quæ obijciuntur, dilui possunt. Recta ratio intra certum rerum agendarum vel fugiendarum genus se continet, videlicet quæ ex principiis practicis per necessariam & evidentem consequentiam dijudicari possunt & decidi. Cætera ad subjectam ipsius materiam non spectant, sed sapientum opinionibus suat exposita, ut quisque quod sibi optimum videtur, probet. Hinc quæ inter ipsos oriuntur dissensiones, non incertam reddunt aut tollunt rectam rationem, quando earum rerum sunt, quæ ex immotis rectæ rationis principiis definiri ac deduci non possunt.

27. Non interim diffidendum est, quin etiam viri sapientes in nonnullis à recta ratione aberrare possint, & multi olim aberraverint, vel præconceptis opinionibus, vel consuetudine & doctri-

doctrinâ ita ducti, vel abrepti iis vitiis atque affectibus, in quos per naturam sunt vel erant procliviores. Quorum vitio & errore nihil rectæ rationi potest detrahi. An autem & quousque Plato in asserendâ bonorum communitate à rectâ ratione deflexerit, & quid fraudi ipsi fuerit, altioris est indaginis, quàm ut hîc expediri possit.

28. Est autem ex recta ratione agere, cum anima pars irrationalis non prohibet rationalem suam exercere munus, ait Aristoteles l. II. M. M. cap. X. Ubi repetendum est ex lib. I. Eth. c. ult. duas esse in homine partes animæ, rationalem unam, alteram irrationalem. Pars animæ rationalis intellectum & voluntatem complectitur: Sed irrationalis est ὁρεξις ἀιδνητή. Intellectus per se & ductu luminis naturæ rectè judicat de rebus agendis & fugiendis, nisi reprimatur ab inferiore facultate & impediatur. Non autem impedimentum à voluntate: hæc n. per se intellectus iudicium sequi nata est; neque à potentiis loco motivis, quæ necessariò obsequuntur; sed ab appetitu sensibus respondente objici potest, qui ita rationem audit, ut sæpe ei refragetur, quin etiam corrumpat & in partes suas eam trahat. Nempe cum affectus oriuntur in appetitu vehementiores, aut longâ consuetudine vitia & pravæ qualitates inoleverunt; adeò turbata & obnubilata atque in præceps acta est ratio, ut non quod honestum, sed quod affectibus vel pravæ appetitus dispositioni consentaneum est, agendum esse iudicet; perinde ut Ictericis, quia oculi flavo colore sunt suffusi, omnia flava esse videntur. vide *Arist. l. II. Eth. cap. VI.* Quod si autem appetitus sit diuturnâ consuetudine castigatus ac benè dispositus, ut non ultra iucundis vel tristibus afficiatur, quàm debet, aut utcunq; aliâs commoveatur, dummodo pro tempore vehementiori affectione sit intactus, ratio de rebus agendis vel

appetitus sensibus

22.

20.

10.

14.

13.

12.

vel fugiēdis rectē iudicat, quoad ex principiis immotis deduci possunt.

29. Ceterum pars animæ irrationalis non rectam facit rationem, sed tantum removet prohibens, dum vitiis atque affectibus impolluta perstat. Neque etiam recta ratio rerum agendarum vel fugiendarum causa est, sed potius hæ illius: nempe cum veritas in genere sit intellectus cum re conformitas, etiam de rebus agendis vel fugiendis iudicium rationis eò rectum esse ac verum censendum est, quòd res ipsa ita sunt, uti concipiuntur. Hinc bene Aristoteles de *Categ. cap. XII. Vera autem oratio minime causa est, cur res sit, res que potius causa est quodammodo, cur vera sit oratio. Nam quia res est vel non est, oratio dicitur vera vel falsa.*

30. Objecti itaque cum appetitu rationali convenientia vel disconvenientia naturâ prior est, quam recta ratio. Ita convenit homini, quatenus ratione & libera voluntate ducitur, ut Deum colat. Sed quare convenit? an quia ratio dicat? minime: Imò quia ea est Dei præstantia ac bonitas, ut debeat coli ab his, qui ratione pollent. Non dico à bestiis: neque enim colendus est Deus, nisi ab iis, qui cultum deferre possunt: at bestia non possunt, sed qui ratione pollent, Angeli & homines, ut Dei excellentiam norint, & bonum honorabile ab inhonoro discernant. Quorum proinde appetitui convenientis est, ut quantum aliquid norunt esse honorabile, tantum honore prosequantur. Atque ita objecti cum appetitu rationali convenientia vel disconvenientia, non in rectæ rationis iudicio, sed in hoc uno posita est, quòd res ipsa naturâ ita comparatæ sunt, ut si referantur ad naturam rationalem, ab illa appeti vel vitari debeant.

31. Du-

31. Dari autem de rebus agendis vel fugiendis propositiones absolutè necessarias, non minus quàm de theoreticis certum atque indubitatum est. Imò omnes propositiones practicae in theoreticis fundantur atque innituntur. Theoretica est propositio, *Deum esse cultu dignum*; cui sua constaret veritas, etiamsi nulla esset creatura rationalis, à qua coli posset: idque eò unicè, quòd inter prædicatum & subjectum necessaria, & tanta quidem est connexio, quanta inter Deum & omnipotentiam. Repugnat enim, Deum esse ens præstantissimum & summum, nec tamen coli dignum ab iis, qui præstantià cedunt, imò quicquid perfectionis habent, ipsi debent. Nunc quia Deus cultu dignus est, ideò postquam existunt rationales creaturæ, à quibus coli possit, etiam practicè verum & absolutè necessarium est, Deum ab his colendum esse.

32. Ut autem theoreticæ propositiones, sic & practicae vel principia sunt vel conclusiones. Principia rursus vel minus vel magis generalia, vel etiam generalissima. Differunt autem principia à conclusionibus, quòd illa, præsertim maximè generalia, ex terminorum evidentia cognoscuntur; hæ verò per necessariam & evidentem consequentiam ex iis deducuntur. Ita non minus ex terminis manifestum est, *suum cuique esse tribuendum*; quàm totum esse majus qualibet suà parte. Ex illo principio per necessariam & evidentem consequentiam conficitur, *depositum esse reddendum*.

Principium

Conclusio

33. Porro ut principia theoretica, sic etiam practica, quoad ex terminorum evidentia innotescunt, nobiscum nata dicuntur. Quod non de actu, sed de potentia proximâ intelligendum est. Ut enim actu cognita sint principia, requiruntur species impressæ terminorum, ex quibus componuntur. At intellectus ab ortu est instar tabulæ nudæ, cui nihil est inscriptum,

B

ut

ut docet Aristoteles *lib. III. de anima cap. XIV.* Progressu autem temporis, ubi à sensibus externis, intermedià phantasià, rerum singularium species recipit & conservat: nullà prævià doctrinà vel institutione, universalìa quoque cognoscit principia, adeò, ut terminorum evidentia ad adsciendum iis quasi cogatur. Vide Aristotelem *lib. II. post. anal. cap. ult.*

34. Et quidem ad principia theoretica sufficit terminorum apprehensio ac notitia, nisi quòd antequam ea acquiratur, inductione singularium est opus. Sed ad principia practica cognoscenda insuper requiritur, ne pars animæ irrationalis impedimentum objiciat, sive pravo affectu turbata, sive vitio polluta, ut ostensum est. Hinc quando Aristoteles *lib. I. Eth. c. VII.* ait: *Ex principiis verò alia sunt, quæ inductione; alia quæ sensu; nonnulla quæ assuetudine quadam; alia, quæ alio quodam modo considerantur*: verba non accipienda sunt exclusivè, tanquam sola consuetudo sit principiorum practicum fons & origo, sed prævià singularium quoque notitià & evidentia terminorum apprehensione. Quippe à singularium notitia est, ut rectè apprehendantur termini: sed ab assuetudine, ne pars animæ irrationalis mentem à rectà terminorum compositione sanoque iudicio abducat.

35. Ex quibus duo de iure naturæ manifestissima sunt: primum versari in iis, quæ suapte naturà hominem decent vel dedecent, ex naturali quadam ipsorum cum appetitu rationali convenientia vel disconvenientia: deinde omnibus quorum ratio nec præconceptis opinionibus nec prævià consuetudine in præcepta acta est, seclusà omni sanctione & traditione humanà, omnique etiam speciali Dei revelatione, duo luminis naturæ cognitissimum esse, tum quoad principia, tum quoad conclusiones; præterquam quæ per difficilem, remo-

tunc

tum & longè peti- tum discursum non nisi ab eruditioribus in- vestigantur & cognoscuntur.

36. Jus itaque naturæ hæc tenus est propositio practica du- ctu luminis naturæ ex æquo omnibus cognita, aut certè ita comparata, ut remotis impedimentis ab omnibus cognosci possit. Quæ ratione actionum rectarum est regula. Neque tantùm iustitiæ actiones, quibus suum cuique tribuitur, sed & alias quasvis præscribit, quæ honestè omitti non possunt, licet omissæ in alterius injuriam non redundant.

37. Cæterùm jus naturæ quod dicitur, neque lex est, neque vim obligandi habet, nisi superioris alicujus voluntate. Neque enim homo sibi ipsi aut rationi suæ obligatur, sed alteri qui i- dem præcipit vel vetat, quod sua cuique ratio dicat vel pro- hibet. Tolle superioris voluntatem: tum magna quidem erit hominis perfectio, sequi rectam rationem; sed non sequi, etsi damnum sit ingens & maxima imperfectio; delictum tamen, quod pœna maneat, non fuerit. Neque enim verum est, quod nonnulli statuerunt, sceleratis & intemperantibus vitium ip- sum pro pœna esse.

38. Superior ille ac quasi legislator non nisi auctor naturæ Deus est. Tametsi enim nulla esset civilis societas, nullaque ad dandas leges necessaria jurisdictio: homines tamen ex rectæ rationis præscripto vivere solius Dei voluntate obligarentur. Neque verò ad istam Dei voluntatem cognoscendam peculiari opus fuit revelatione aut huic innixâ humanâ traditione: Sed si Deum esse constet, sicut ex principiis naturâ nobis cogni- tissimū est; tum eodem iudicio recta ratio & objecti cum natu- râ humanâ convenientiam vel disconvenientiam, & Dei ju- bentis aut vetantis voluntatem repræsentat. Necessarium e- nim consequens est, ut quod homines naturâ decet vel dede-

22

20

10

14

13

12

cet, idem Deus fieri ab illis vel omitti velit. Siquidem hâc finii omnia condidit, ut in perfectionem naturæ suæ congruam ferantur. Peculiare autem homini præ cæteris animantibus est, ut non modò convenientia sibi ac disconvenientia, sed & Dei creatoris sui de his voluntatem cognoscat. Unde quando ratio nostra nobis aliud præcipit, aliud vetat, non suâ, sed Dei auctoritate id facit, qui talem condidit naturam ac mentem nostram, ut per eam & ex naturali ejus lumine sua etiam voluntas nobis innotescat.

39. Considerari itaque & describi jus naturæ potest dupliciter: primum ut est regula actionum rectarum, seclusa Dei voluntate; deinde ut est lex aliqua, quæ posterior rationi priorum includit, & hanc nobis definitionem suppeditat: *Lex naturæ est naturale quoddam dictamen rationis, per quod Deus homini, ut homini, faciendâ vel fugiendâ quasi imperat, quæ ipsi naturâ decent vel dedecent.*

40. Dictamen rationis hic voco tum simplex illud & adianoeticum, quod principia ex se ipsis manifesta representat; tum dianoeticum, quod conclusionum ex illis necessariâ sequelâ deducendarum est. Naturale autem appello, ad quod mens ductu luminis naturæ ita determinata ab objecto est, ut nihil conferat libera voluntas, quam profus antecedit. Tale dictamen neque jus gentium est, neque ullum jus legitimum sive positivum.

41. Differentia & formalis ratio partim ab objecto, partim à voluntate Dei jubentis aut vetantis pendet: ab objecto quidem, quia id naturâ bonum vel malum est, adeoque ita profus comparatum, ut non possit non præcipi à Deo vel vetari; à voluntate autem Dei ipsa, quia absque illa si esset aut *διὰ τὴ ἀδυναμίαν* esse poneretur, non foret actu præceptum vel prohibitum, adeoque vi & efficacîâ legis destitueretur. Fundamentum

tum itaque objectum est, sed voluntas Dei complementum: ab hac lex *divina*; ab illo *naturalis* nuncupatur.

42. Longè alia juris legitimi sive positivi natura & ratio est. Primum cum sit de legis essentia, ut venerit in notitiam; Jus legitimum non nisi signo ad placitum significante, scilicet vel oratione vel scriptura, primitus promulgatum innotescit: at jus naturæ, secluso tali signo, & semotâ quoque peculiari Dei revelatione, ductu luminis naturæ cognitum & perspectum est. Deinde objectum si spectes, prius aliquid naturâ bonum vel malum est, quàm lege naturali sit præceptum vel prohibitum: Imò quia bonum, ideo præceptum, & quia malum, ideo prohibitum est: ut ita non à libero Dei decreto, sed ab ipsâ objecti naturâ, divinæ voluntatis præceptio vel prohibitio necessitate quadam oriatur. At quod jure legitimo continetur, per se & naturâ indifferentem, adeoque non nisi liberâ legislatoris voluntate præceptum vel prohibitum est. Hinc describit Arist. *jus legitimum, quod à principio utrum hoc an illo modo fiat, nihil refert; ubi verò fuerit constitutum* (legislatoris voluntate) *refert lib. V. Eth. cap. X.*

43. Communis huic legi cum aliis vis obligandi est, sed hoc major & fortior, quòd tum ab objecto, tum à Dei voluntate, quæ ab objecto determinata est, pendet: cum cætera, quia unâ & liberâ legislatoris voluntate constant, à lege naturæ vim obligandi ac robur accipiant.

44. Scholastici duplicem legi vim impertiunt: *directivam*, quâ arguimur peccati, nisi legem ut regulam sequamur, sicut ait Paulus *Rom. VII. 7. Concupiscentiam nesciebam* (esse peccatum) *nisi lex dixisset*; & *Coactivam*, quâ prævaricati poenam incurrimus. Utraque non physica, sed moralis & instrumentaria quædam vis est, quâ nobis ad culpam, & consequenter ad poenam

22.

20.

10.

14.

13.

12.

poenam imputatur, quicquid contra legem fuerit actum. Cui morali imputationi est locus, etiamsi qui peccavit, actu poenam non luat. Aliàs penes legislatorem sive iudicem, qui inde Aristoteli *jus animatum* dicitur, residet vis coactiva physica, quâ poena, quam lex imputat, infligitur.

45. Deutraque legis vi notatu digna sunt Aristotelis verba *l. X. Eth. cap. X. Adhac etiam & omnino ad omnem vitam opus legibus est. Plerique enim necessitati potius, quam rationi, & multatis, quam honestati obediunt. Quapropter sunt, qui leges censeant iuvare ad virtutem & provocare homines honestatis causâ debere* (quæ est vis directiva legis) eò quòd probi ex consuetudine præcipue obtemperaturi sunt; illis vero, qui non parent, suntque naturâ ineptiores, castigationes ac pœnas irrogare (quæ est vis coactiva): qui autem insanabiles sunt, prorsus ex-terminare.

46. Vis directiva legis non nisi in foro interno se exserit, quod Dei & conscientiæ forum dicitur: nempe quia Deus suam cuique conscientiam dedit quasi iudicem, ut si contra legem egerit, ipsius iudicio damnetur. *Rom. 11, 15.* At vis coactiva partim ad Dei, partim ad externum & civile forum spectat. Et quidem in Dei foro omnia contra conscientiam patrata scelera, quia infinitam Dei legislatoris majestatem offendunt, pœnas æternas merentur. Verùm in foro externo non nisi suppliciiis temporalibus, nec omnia cum lege naturæ pugnantis delicta, sed quæ & in quantum turbant rempublicam, coercentur: Cætera impunita transeunt.

47. Latius autem vis coactiva legis naturæ in foro externo non porrigitur, quàm ad poenam in genere, & hujus cum delicto æqualitatem. Quæ enim poenæ species maximè conveniat, non determinavit lex naturæ, sed Magistratûs arbitrarij atque

atque adeo juri positivo commisit. Ita lex utique naturalis dicitur, furtum etiam in civili foro esse puniendum, quia maxime rempublicam turbat: at poenæ genus cum indeterminatum reliquerit, majestas civilis lege positivâ & sic arbitrato suo definit. Hinc maxima oritur difficultas sic constituendi poenam, ut quam lex naturæ exigit, æqualitas fervetur.

48. Subjectum quod attinet, lex naturæ omnes omnino homines obligat, ubicunque locorum degant. Hinc Aristoteles à posteriori describens id esse ait, *quod ubique eandem vim habet, & non quia ita videtur, vel non videtur l.V. Eth. cap.X.*

49. Fundamentum, quod in subjecto requiritur, ut lege obligari possit, est ratio sive intellectus, & quæ huic in voluntate respondet, libertas arbitrii. Ab intellectu pendet, ut cognoscamus, quid lex præcipiat, quid vetet: à libertate arbitrii, ut obsequamur. Hinc etsi quæ lex naturæ hominibus præcipit, eorum unum arque alterum etiam bestiarum faciunt, puta quod alunt sobolem & tuentur: non tamen quasi lege obligentur, faciunt, sed necessitate & instinctu naturæ. At homines cum possint talia intermittere, & sæpe intermittant, ideo præcipue faciunt, quia lex præcipit, & quia sciunt se peccaturos, nisi faciant. Plus itaque hominibus cum brutis commune non est, quàm materia quædam juris ac legis naturæ, v.g. alere & tueri sobolem: cum interim forma, à qua vis obligandi manat, ad solos homines pertineat.

50. Unde etiam bruta si damnum dederint homini, aut peccato ejus inservierint, puniri non possunt: utcunque forte ad detestandum facinus malo aliquo afficiantur. Ita *Exod. XXI. 28. bos cornupeta, qui hominem occiderit, lapidari; & Lev. XX. 15. jumentum, quicum homo cubuerit, occidi jubetur*; non in poenam, sed ut homini aestimandi sit copia, quàm grave sit peccatum, hominem ab homine occidi, aut rem illicitam ipsi cum

22

20

10

14

12

12

cum jumento esse. Valet enim à minori ad majus hæc consequentia: Si bos cornupeta aut jumentum, cum non peccare nec ulli injuriam facere possit, tamen ad execrandum facinus enecti hominis, aut illicitæ secum consuetudinis humanæ, lapidibus obruitur & occiditur: multò magis puniendus est homo, qui homicidium vel adulterium, vel Sodomiticum peccatum, cum sciat esse peccatum, consultò ac dedità operâ committit.

51. Ratio fundandi obligationem est intellectûs & libertatis usus. Quemadmodum scilicet qui potentiam generandi habet, tum demum actu est pater, cum actu genuit: ita homo licet capax sit obligationis naturalis, quatenus ratione est præditus, non prius tamen obligatur actu lege naturæ, quàm ratione suâ per ætatem uti valet. Neque enim absque rationis usu necessaria illa ad obligationem libertas sibi constat. Statim autem atque ratio ad perfectum usum adolevit, libertas in actu primo completa est, quam non potest non sequi obligatio. Excluduntur itaque pueri, furiosi & alii, quatenus ratione, quam naturâ obtinent, uti non possunt, sed bestiis similes solo sensuum judicio ducuntur. De pueris concedit quidem Aristoteles, *habere eos βουλευτικόν, i.e., deliberandi arbitrium, sed imperfectum. l. Pol. cap. XIII.*

52. An quemadmodum in legibus positivis, ita & in lege naturali interpretationi sit locus, disceptari solet à scholasticis. Rectè autem illi simplicem interpretationem à correctione distinguunt, quam Aristoteles ἐπιείκεια sive æquitatem appellat.

53. Simplex interpretatio est expositio legis secundum expressam & certò cognitam legislatoris mentem ac voluntatem

tem, in casibus ab ipso optimè prævisis: seu comprehensos lege, seu exclusos voluerit. Et ea quidem legibus naturalibus & divinis nõ repugnat. Hinc ipse servator præcepta decalogi, præfertim de adulterio, homicidio, perjurio & caritate proximi istum in modũ interpretari videtur *Matth. V.* Ad hanc etiam interpretationem pertinet, quod divina illa de sanctificando Sabbatho lege negat esse prohibitum, ne quis in Sabbatho ægrotos sanet, aut ovem ex fovea extrahat. *Matth. XII. 12.* Quem in sensum Maccabæi eandem legem exposuerunt, firmissimè persuasi, salvâ illius sententiâ, sibi licere in Sabbatho contra hostes pugnare. *I. Macc. II. v. 41*

54. Interpretatio altera ex æquo & bono, sive *æquitas*, est *correctio legis eâ parte, quâ deficit, ob universale. lib. V. Eth. C. XIV.* Fundamentum itaque ejus est legis defectus, puta quòd ad hunc vel illum emergentem casum accommodata lex ini-qua & injusta efficitur. Ille autem defectus à duobus oritur momentis; primũ quòd generatim atque universè concepta lex est, tanquam omnibus id genus casibus quadret; deinde quòd emergens iam specialis casus, in quo lex deficit, à legislatore non fuit prævisus. Illud volenti, hoc invito legislatori contingit, ut docet Philosophus *lib. I. Rhet. c. XIII.* Quo sensu interpretatio legi naturæ manifestò adversatur. Neque enim ejus præcepta universè & confusè concepta sunt, sed tum Dei naturæ auctoris expressâ voluntate, tum ex quo illa innoscit, rationis naturali dictamine; denique ipsâ objecti naturâ ad certam materiam & congruentes circumstantias restricta, quibus iisdem positis ubique valent, nec unquam deficiunt.

55. Quæ in legibus positivis licita est *dispensatio*, videlicet ut manente eodem legis objecto, nec mutata ullâ ejus circumstantiâ, legislator aliquem gravi de causa lege exemptum velit,

C

ca hic

ea hic à superiori nullo, ne quidem à Deo naturæ auctore fieri potest, quippe quum prorsus immutabile sit jus naturæ. Dispensare utique Deus de illo jure potest, quod liberrimam voluntate constituit: Cum quâ libertate jus constitutum est, eadem penitus abrogari queat. At jus naturæ in iis occupatur, quibus præcipiendis vel vetandis determinata est Dei voluntas, adeo ut neque in uniuersum, neque privatim pro uno atque altero eximendo possit revocari. Non enim posse non aliquid præcipere vel vetare Deum, & tamen illius faciendi vel fugiendi necessitate ullum velle exemptum, manifestam terminorum repugnantiam contradictorium est.

56. Cave autem, ne *objecti mutatione pro dispensatione* accipias. Mutari utique id potest, quod sub jus naturæ cadit, aut aliqua illius circumstantia, sub quâ præceptum vel prohibitum est, maxime à Deo, cujus potestati ac dominio omnia sunt subiecta: Sed tali aliquâ mutatione factâ, quia nulla lex objectum suum præcipiendo vetandoque excedit, etiam lex naturæ desinit præcipere vel vetare, quod aliàs præcepisset vel vetuisset. Ita cum Israelitas vasa aurea & argentea ab Ægyptiis comodatò accepta iussit auferre Deus, ne utiquâ de lege naturali dispensavit, tanquam quod illâ prohibetur furtum, iussu suo licitum ipsis patratumque fuisset: sed potius cum furti objectum sit res aliena, Deus mutatâ hâc circumstantiam, quæ Ægyptiorum erant vasa, Israelitis adseruit & fecit propria, cum pro sua in omnes res supremi potestatis dominii, tum quod pro exantlatis laboribus & durissimis operis ex iustitia ipsis deberetur. *Exod. XI. 2.* Quod si autem mansissent aliena, non potuisse auferri absque furti & peccati notâ, invitis Ægyptiis, manifestum est. Sic cum, quod *Gen. XXII. 2.* legimus, Deus mandavit Abrahamo, ut immolatum iret filium suum, non dispensatione qua-

quodam potestatem ipsi dedit designandi parricidii, contra jus naturæ; sed quia in omnium mortalium vitam jus, etiam absque culpæ intuitu obtinet, jussu & auctoritate suâ effecit, ne esset parricidium, quod aliàs injussu Dei si attentaretur, futurum erat.

57. Ad hæc quæ juri naturæ substrata est materia, sæpe à facto humano, vel quacunque liberâ gentium aut populi ali-cujus constitutione proficiscitur. Quod tamē non obstat, quò minus jus naturæ in se ipso sit & maneat immutabile: siquidem existente tali facto talive constitutione, non potest non existere materia, in qua excurrat jus naturæ, & præcipiat aliquid vel vetet. Ita res tui est arbitrii, pacisci cum altero de re aliqua velis, an minus. Quod si autem pactus es, pactum ut servetur, jus naturæ jubet. Gentium quoque placito factum est, ut homines privatim bona possideant: absque quo si esset, nulla furandi esset materia: nunc verò privatis possessionibus introductis, ne alteri invito, quod suum est, auferatur, jus naturæ vetat. Sic in principis vel populi positum est arbitrio, ut quas velit in republicâ valere leges, sanciat: at sanctionibus legum promulgatis, ut illæ à singulis servantur, juris naturæ scriptum est: Ex quo patet, quod suprà *thes.* 43. obiter insper-sum est, leges positivæ, intermediâ superioris voluntate, à jure naturæ obligandi vim atque efficaciam nancisci.

Ad

10.

14.

13.

12.

22.

20.

AD LECTOREM.

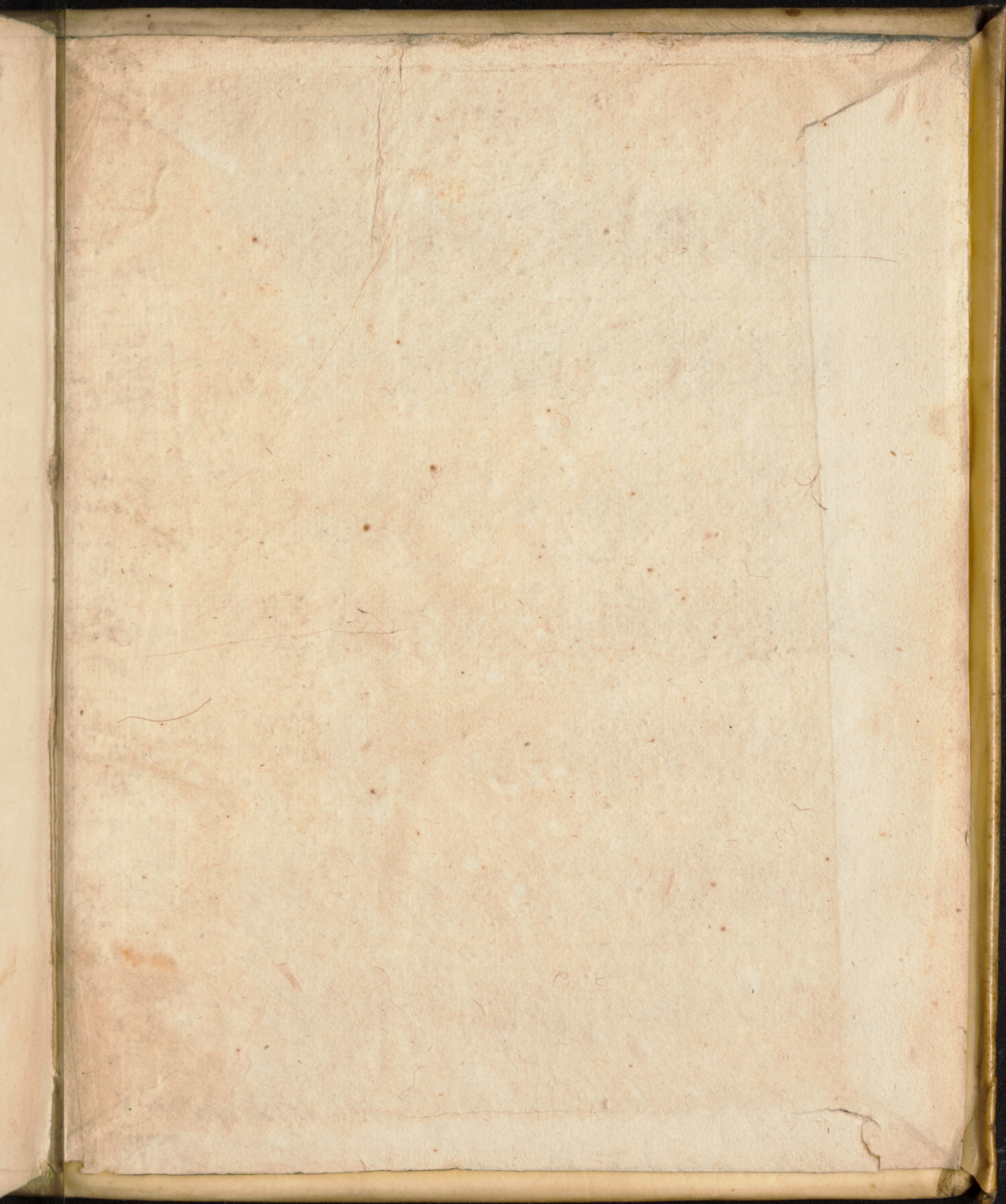
PAuculas hæc Theſes de nobiliſſimo & aliàs latiſſimè diſuſo argu-
mento, cum ab itum ex Rintelienſi Academia maturarem, tu-
multuariâ operâ electionibus Cl. Præſidis collegi, & in hunc
ordinem digeſſi. Quas, Benevole Lector, æqui bonique conſule, dum
laudatus Præſes, quas præ manibus habet prolixas de eodem argumen-
to Diſputationes, publici Juris faciat. Ne quod ſuper eſt paginæ, ma-
neat vacuum, adjicio quædam

COROLLARIA:

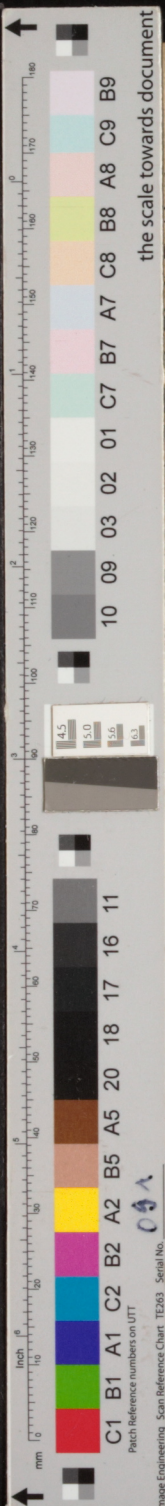
1. **T**Ractare Jus Naturæ, tum ad Philoſophos, tum ad Theologos
pertinet: niſi quod illi ferè in generalibus ſubſiſtunt; hi
verò in Theologia morali ad ſpecialia progrediuntur.
2. **P**OTiſſima Theologiæ moraliſ pars eſt Decalogus, quo quæ-
cunque continentur, juris naturæ ſunt, excepto tertio
præcepto, quod, in quantum certum, ſcilicet ſeptimum diem co-
lendo Deo præſinit, juris poſitivi eſt.
3. **J**US gentium non eſt jus naturæ; ſuppeditat autem juri na-
turæ materiam ampliſſimam, in qua præcipiendo vetan-
doque excurrat.
4. **Q**Uæ ex jure naturæ, aut principiis præctiſ naturæ cogni-
tis per certam & evidentem conſequentiam deduci poſ-
ſunt: illa, ſi in gratiam ſtudioſa juventutis terminis Iuridicis
explicentur, aut etiam legibus Juſtinianeis confirmentur, non e-
rit μετὰ βαιος εἰς ἄλλο γένος.
5. **P**Ræceptum diligendi inimicos, & hiſ beneficiendi, quod
Mat. V. v. 44. Servator inculcat, quoque juris naturæ eſt.
6. **P**Lato uxorū ſtatuendo communitatem, Venerem ince-
ſtam neſtquam probavit. vid. de Rep. l. V.

F I N I S.

fitivo commisit. Ita lex utique naturalis in civili foro esse puniendum, quia maxime urbat: at poenæ genus cum indeterminatas civilis lege positivâ & sic arbitrato suo prima oritur difficultas sic constituendi prætura exigit, æqualitas fervetur.

quod attinet, lex naturæ omnes omnino vicunque locorum degant. Hinc Aristoteli tribens id esse ait, *quod ubique eandem vim a videtur, vel non videtur l.V. Eth. cap. X.* Nam, quod in subjecto requiritur, ut lege obsequi sive intellectus, & quæ huic in voluntate arbitrii. Ab intellectu pendet, ut cognoscatur, quid vetet: à libertate arbitrii, ut obsequi quæ lex naturæ hominibus præcipit, ceterum etiam bestiarum faciunt, puta quod sentitur: non tamen quasi lege obligentur: necessitate & instinctu naturæ. At homines intermittere, & sæpe intermittant, ideo quia lex præcipit, & quia sciunt se peccaturos, itaque hominibus cum brutis communem quædam juris ac legis naturæ, v.g. alere in interim forma, à qua vis obligandi manes pertineat.

bruta si damnum dederint homini, aut erint, puniri non possunt: utcunque forte inus malo aliquo afficiantur. Ita *Exod. XXI. si hominem occiderit, lapidari; & Lev. XX. cum homo cubuerit, occidi jubetur*; non in homini aestimandi sit copia, quam grave sit in ab homine occidi, aut rem illicitam ipsi cum

Handwritten numbers on small paper scraps attached to the book's spine: 10., 14., 13., 12., 20., 21., 22.